

Graag meer aandacht voor besluitvorming Grondwettelijk Hof

FWO-aspirant Toon Moonen pleit voor meer openheid van het Grondwettelijk Hof over de manier waarop het tot zijn beslissingen komt. 'Het gegeven dat het Hof op delicaat terrein opereert en daardoor soms zelf complexe compromissen produceert, is geen excuus, want de motivering is de enige manier voor het Grondwettelijk Hof om zijn legitimiteit op duurzame wijze te garanderen.'

Toon Moonen

Ik heb tijdens mijn ambtstermijn twee vergissingen begaan', zou president Eisenhower terugblikken hebben op zijn carrière, 'en ze zetelen allebei in het Hoogerechtshof.' Amerikaanse presidenten breken zich om de zoveel jaar het hoofd over de juiste kandidaat voor een vacature in het Supreme Court en hopen dat de Senaat de voordracht zal goedkeuren. Een benoeming is er een belangrijk politiek feit. In Europa wordt daar lang niet zoveel aandacht aan besteed. Hoeveel Belgen (of juristen) zouden één lid van ons eigen Grondwettelijk Hof kunnen noemen? Enkel een handvol *die hards* kent ze alle twaalf. Nochtans zou het geen kwaad kunnen mochten de mensen die de wetten van onze parlementen toetsen aan de Grondwet, en de manier waarop ze dat aanpakken, wat meer aandacht krijgen. De bijdrage van Evelynne Maes in *De Juristenkrant* nr. 279 (4 december 2013) is alvast een goede aanzet. Waarom eigenlijk? Is het belangrijkste niet het resultaat?

CONSTITUTIONEEL PLURALISME ONAFWENDBAAR

Was Eisenhower boos omdat de rechters in kwestie zaken hadden beslecht door muntjes op te gooien? Uiteraard niet. Amerikanen zijn in toenemende mate interesse gaan tonen in de personen die tot het hoogste rechterlijke ambt worden geroepen, omdat bij de toetsing in werkelijkheid veel afhangt van hoe de rechter naar het (grondwettelijk) recht kijkt, naar de rol en het functioneren van de overheid in de samenleving, en naar die samenleving zelf. Presidenten, senatoren en burgers vragen zich af wat de constitutionele filosofie is van de kandidaat, hoe ze over hun Grondwet en zijn functie denken, hoe die moet worden geïnterpreteerd, en hoe het land het best gediend is bij de afdwaling ervan. Een pluralistische democratie verdraagt daarover wel wat onenigheid. Een en ander leidt er tot epische debatten over methodologie in de literatuur en tot zwaar politiek gehakketak over te benoemen rechters.

In België wordt die soep niet zo heet geteget. Benoemingen in het Grondwettelijk Hof krijgen in sommige media wel aandacht, maar wetenschappelijk wordt er weinig mee gedaan. Media beperken zich er meestal toe uit te leggen dat de aanduiding verloopt via een verdeelsleutel op basis van de sterkte van de politieke partijen in Kamer of Senaat. De politieke oriëntatie van de ene rechter is al uitgesproken dan die van de andere en leidt op zichzelf tot weinig problemen. Met de benoeming van Riet Leysen (voorgedragen op initiatief van N-VA) gingen vorige maand eerst wat tegenstrubbelingen van de Franstaligen gepaard. Toen vele jaren geleden rechter Etienne Cerexhe moest worden vervangen, maakten zowel de groenen

als de christendemocraten aanspraak op de zetel, die uiteindelijk naar Ecolo ging. Verder levert de geschiedenis van het Hof niet

veel incidenten op.

Evelynne Maes betwijfelt of het wel aanvaardbaar is dat de benoemingen zonder meer de verdeelsleutel onder de partijen volgen, en of we via openbare hoorzittingen niet meer te weten moeten komen over hoe de kandidaat zijn taak denkt in te vullen. Het hebben van een politieke filosofie waarin een relevant deel van de Belgen zich kan vinden, is inderdaad één zaak, het plaatje is in werkelijkheid ingewikkelder.

“

Het cruciale punt in de overwegingen is vaak declaratoir, en geeft weinig inzicht in het proces.

”

Het Hof kan zelf in zijn beslissingen meer duidelijkheid geven over de beschikbare keuzes, welke weg gevolgd werd en welke niet, en vooral waarom.

BESLISSINGSPROCES VERDIENT MEER AANDACHT

Voor zover de beschikbare informatie toelaat daarover uitspraken te doen, wijst onderzoek uit dat het Grondwettelijk Hof bij het nemen van een beslissing met een complexe reeks van op elkaar inspelende factoren rekening houdt. Institutioneel gesproken is het Hof om te beginnen niet het enige hoogste rechtscollege dat de Grondwet uitlegt. Dat doen het Hof van Cassatie en de Raad van State ook, dus het is niet onlogisch dat hun beslissingen van tel zijn voor het Grondwettelijk Hof. Nog op nationaal niveau valt niet te ontsnappen aan de vaststelling dat het Hof in sommige contexten welwillend staat tegenover de constitutionele opvattingen van de wetgever en diens beslissingen slechts verwerpt bij kennelijke ongrondwettigheid. Op het internationaal niveau twijfelt niemand eraan dat het Hof erg gehecht is aan een interpretatie van de Belgische Grondwet conform onze EVRM- en EU-verplichtingen. Het houdt zelfs rekening met de analyses van buitenlandse grondwettelijke hoven.

Die elementen liggen dus al op tafel nog voordat de rechters zelf beginnen nadenken over een grondwettelijke methode. Desalniettemin is het moeilijk te betwisten dat niet iedereen het over het gewicht van die factoren eens zal zijn, dat er geen eenduidige juridische methoden bestaan, en dat het in sommige moeilijke gevallen van de persoonlijke inzichten van de rechters op recht en maatschappij zal afhangen.

Of het houden van hoorzittingen een oplossing is voor het feit dat we zo weinig weten over hoe rechters tegenover die complexiteit staan, is niet zeker. Het risico bestaat, zoals de ervaring van de Verenigde Staten leert, dat die zittingen in sneltreinvaart resulteren in weinigzeggende antwoorden, ongenueceerde vraagstellingen, of focussen op problemen waarmee gemakkelijke politieke punten te scoren vallen. Zeker in de wetenschap dat ons Grondwettelijk Hof nog steeds een belangrijke communautaire pacificator is, valt te betwijfelen of kandidaten bereid zullen zijn risico's te nemen door al te eerlijke antwoorden te geven.

Dat neemt niet weg dat dit en elk ander voorstel welkom is, want hier is een belangrijk punt aan de orde voor een democratische rechtsstaat. In andere Europese landen wordt het terrein van de rechterlijke besluitvorming academisch langzaam ontdekt. We mogen daarin niet achterblijven. En laat ons misschien beginnen bij het begin: ondanks de bijdrage die *court watchers* aan universiteiten kunnen leveren, kan het Hof bovendien zelf in zijn beslissingen meer duidelijkheid geven over de beschikbare keuzes, welke weg gevolgd werd en welke niet, en vooral waarom. Ondanks de inspanningen die het Hof al levert inzake toegankelijkheid, weet elke constitutionalist dat het cruciale punt in de overwegingen vaak declaratoir is en weinig inzicht geeft in het proces. Daarvoor hoeft het geheim van het beraad niet geschonden te worden. Het hoeft ook niet per se te eindigen met dissenting opinions. Dat dit moeilijker zal zijn om te realiseren, is duidelijk. Het gegeven dat het Hof op delicaat terrein opereert en daardoor soms zelf complexe compromissen produceert, is geen excuus, want even duidelijk is dat de motivering de enige manier is voor het Grondwettelijk Hof om zijn legitimiteit op duurzame wijze te garanderen.

(De auteur is FWO-aspirant UHasselt/UGent)